

Burgerschap op SBO Het Mozaiek

Leren leren, leren leven

Versie schooljaar 2022-2023

Inleiding

Onze school valt onder het bestuur van Kindante. Binnen de scholen van Kindante staat het kind voorop, waarbij ieder kind uniek is en eigen talenten heeft. Door het onderwijs wordt het kind in staat gesteld zich te ontwikkelen tot een kansrijke medeburger welke zelfbewust en maatschappelijk betrokken deelneemt aan de samenleving. Leren 'leren' en leren 'leven' is hierbij het motto. Als speciale basisschool vinden we het belangrijk om ook onze kinderen die kennis, vaardigheden en competenties mee te geven zodat ze zich ontwikkelen tot mensen met zelfvertrouwen, zelfkennis en een positief gedrag, die sociaal, actief en economisch kunnen deelnemen aan onze maatschappij. In dit beleidsplan wordt verantwoord op welke wijze wij op SBO Het Mozaïek bijdragen aan bevordering van actief burgerschap en sociale integratie voor onze leerlingen.

In hoofdstuk 1 worden de wettelijke kaders, de relevante begrippen, de eisen van de inspectie en de relatie met de kerndoelen beschreven. De visie van SBO het Mozaïek op burgerschap en sociale integratie en de wijze waarop hier invulling aan wordt gegeven, is beschreven in hoofdstuk 2.

Esther Wijnen

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Burgerschapsvorming

1.1 Wettelijke kaders

Op 1 februari 2006 werd de wettelijke opdracht van kracht dat scholen een verplichting hebben om ‘actief burgerschap en sociale integratie’ van leerlingen te bevorderen. Deze opdracht is vastgelegd in een aantal wetsartikelen¹ en luidt:

“Het onderwijs:

- a. gaat er mede van uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving,*
- b. is mede gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en*
- c. is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten.”*

In een Memorie van toelichting verduidelijkt de minister het wetsvoorstel en geeft zij de context aan waarbinnen de wet is ontstaan. Zij constateert dat de samenleving steeds meer gericht is op individualisering waardoor er een afname is van een gezamenlijk saamhorigheidsgevoel en sociale cohesie in de maatschappij, terwijl dit juist zou moeten toenemen. De minister benoemt concreet de volgende zaken als aanleiding tot het wetsvoorstel:

- Onvoldoende voortgang van integratie van sommige minderheidsgroepen
- Dreigende segregatie van de maatschappij
- Afgenomen betrokkenheid tussen burgers onderling en burgers-overheid
- Plichten en rechten van burgerschap zijn op de achtergrond geraakt
- De Europese eenwording die vraagt om Europees burgerschap

Met de invoering van het wetsvoorstel streeft de minister ernaar dat scholen met een gerichte integrale, systematische aanpak, hun leerlingen de basiskennis, vaardigheden en houding bijbrengen die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving. Ze maken kennis met begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, duurzame ontwikkeling, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit. De bijdrage die het onderwijs hieraan kan leveren moet niet geïsoleerd gebeuren, maar in samenwerking met gezin en omgeving. Wij zullen als school moeten nadenken hoe we deze samenwerking vorm willen en kunnen geven.

¹ Artikel 8 lid 3 van de Wet op het primair onderwijs, artikel 17 van de Wet op het voortgezet onderwijs en artikel 11 lid 3 van de Wet op de expertisecentra.

1.2 Kernbegrippen

Om gericht beleid omtrent burgerschap en sociale integratie te kunnen ontwikkelen is het belangrijk dat er duidelijk is wat er met de kernbegrippen wordt bedoeld. Deze zullen in deze paragraaf beschreven worden. Volgens de minister is de centrale kern van actief burgerschap *'de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.'* Bij sociale integratie gaat het over een deelname van burgers aan de samenleving in de vorm van sociale participatie, deelname aan de maatschappij en haar instituties en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur. Het nieuwe wetsvoorstel verwacht van scholen dat zij moeten kunnen omgaan met de toenemende individualisering van de samenleving én met onderlinge verschillen tussen leerlingen. De overheid geeft de kaders waarbinnen een school hieraan moet werken aan, maar laat scholen grotendeels zelf beslissen over de invulling daarvan. De invulling kan voor iedere school anders zijn, afhankelijk van de lokale omgeving, de samenstelling van de leerlingpopulatie en levensbeschouwelijke uitgangspunten van de school. Voor onze school is het daarom van belang onze leerlingpopulatie in kaart te brengen om op deze wijze gerichte keuzes te kunnen maken en accenten te kunnen zetten in het onderwijsaanbod m.b.t. burgerschap en sociale integratie.

1.3 Toezichtskader Inspectie van Onderwijs

Sinds 1 oktober 2006 betreft de Inspectie van Onderwijs de invulling die de scholen geven aan burgerschap bij het toezicht op de kwaliteit van onderwijs. In dit toezichtskader worden de volgende indicatoren genoemd:

- **Zorg voor de kwaliteit van het onderwijs gericht op bevordering van actief burgerschap en sociale integratie met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.**

Aandachtpunten hierbij zijn:

- Visie en planmatigheid. De school heeft een visie op burgerschap en integratie en geeft daar planmatig invulling aan.
- Verantwoording: De school verantwoordt deze visie en de wijze waarop ze invulling hieraan geeft.
- Resultaten: De school evalueert of de voor burgerschap en integratie beoogde doelen worden gerealiseerd.
- Risico's: De school stemt het aanbod mede af op risico's of ongewenste opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen rond burgerschap en integratie.

- **Onderwijsaanbod gericht op bevordering van actief burgerschap en sociale integratie met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.**

Aandachtspunten hierbij zijn:

- Sociale competenties: De school schenkt structureel aandacht aan de bevordering van sociale competenties.
- Openheid naar samenleving en de diversiteit hierin en stimulatie tot participatie.
- Basisvoorwaarden en democratische rechtstaat: De school bevordert basisvoorwaarden en kennis, houdingen en vaardigheden voor participatie in een democratische rechtstaat. De basisvoorwaarden kunnen verder geëxpliceerd worden in:
 - vrijheid van meningsuiting
 - afwijzen van discriminatie
 - afwijzen van onverdraagzaamheid
 - gelijkwaardigheid
 - autonomie
 - begrip
 - verdraagzaamheid

Deze basiswaarden van de democratische rechtstaat zijn gebaseerd op de Nederlandse Grondwet en de Universele Rechten van de Mens.

- School als oefenplaats: De school brengt burgerschap en integratie ook zelf in de praktijk.

1.4 Burgerschap in de kerndoelen primair onderwijs

De Inspectie van het Onderwijs (2006, p. 13) geeft aan dat de kerndoelen 34, 35, 36, 37, 38 en 39 op de een of andere wijze met burgerschap en integratie verbonden zijn en daarmee tegemoet komen tot een nadere invulling van de in de wet geformuleerde opdracht. SLO (Bron, 2006) noemt de kerndoelen 36, 37, 38, 39, 51 en 53 van speciaal belang voor burgerschap en integratie.

- Kerndoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen
- Kerndoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
- Kerndoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen
- Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren

respectvol omgaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

- Kerndoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu
- Kerndoel 51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- Kerndoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

De kerndoelen vormen op deze wijze een eerste basis voor actief burgerschap en sociale integratie door het bieden van een inhoudelijk referentiekader. De kerndoelen zijn echter veelal gericht op kennis en vaardigheden. Het opbouwen en bespreken van relevante houdingsaspecten en gedragingen zoals begrip voor anderen, verdraagzaamheid en tolerantie, autonomie en de bereidheid voor een actieve bijdrage aan de samenleving te leveren, komen hierin onvoldoende terug (Tonnaer, 2006) en zullen nader ingevuld moeten worden.

1.5 Inhoudelijke domeinen

Actief burgerschap en sociale integratie is geen apart vak, maar een integraal onderdeel van het onderwijsaanbod. Inhoudelijk kan actief burgerschap en sociale integratie verdeeld worden in drie domeinen: democratie, participatie en identiteit. Het domein democratie kenmerkt zich in ons Nederlandse politieke systeem, maar ook in de fundamentele basishouding en gedragingen, die verwacht wordt van burgers die in deze maatschappij participeren. Het functioneren van onze democratische rechtstaat hangt af van het denken en handelen van de burgers. Leerlingen worden gevormd door hun thuissituatie en omgeving, maar ook door de school. Op school leren zij:

- De principes van een democratische rechtstaat zoals: gelijkheid, vrijheid van meningsuiting en menselijke waardigheid.
- Democratische procedures zoals stemrecht en regels over totstandkoming van wetten.
- Democratische vaardigheden zoals: voeren van een discussie over waarden, normen, meningen, het goed kunnen omgaan met conflicten, respecteren van minderheden en minderheidsstandpunten.

Het domein participatie richt zich op het meedoen als actief burger in de maatschappij. Dit meedoen kan op verschillende niveaus zoals in de klas of school, in de wijk, in de stad, regionaal, landelijk, Europees of wereldwijd. Op school leren zij de eerste beginselen van participatie door:

- mee te doen aan activiteiten en projecten die worden georganiseerd
- zelf activiteiten te organiseren
- verantwoording te dragen voor het inbrengen van input inzake inspraak- en medezeggenschapsorganen (bijvoorbeeld input geven aan de leerlingen van de leerlingraad over te bespreken onderwerpen).

Het domein identiteit richt zich op het verkennen van de eigen (levensbeschouwelijke) identiteit en die van anderen. De identiteit van jongeren wordt ontwikkeld in wisselwerking met de sociale omgeving. School maakt hier ook deel vanuit. Op school komen zij in aanraking met:

- zelfbeeldontwikkeling; Hoe zie ik mezelf? Wat zijn sterke en zwakke kanten? Hoe kijken anderen naar mij?
- de vorming van waardenpatronen en oordeelsvermogen. Hoe kijk ik naar anderen? Hoe beoordeel ik hen?
- de ontwikkeling van het geweten

Als school is het belangrijk om ervoor te zorgen dat alle drie de domeinen voldoende aan bod komen.

1.6 Kanttekeningen

Het wetsvoorstel van de minister is ontstaan vanuit maatschappelijke ontwikkelingen van steeds sterker wordende individualisering van burgers en een afname van een gezamenlijk saamhorigheidsgevoel en sociale cohesie in de maatschappij, terwijl dit juist zou moeten toenemen. School moet vanuit Den Haag, niet alleen meer kennis en vaardigheden met betrekking tot de Nederlandse en Europese staat bijbrengen, maar ook een democratische attitude en houding. Er is een bepaalde spanning tussen de steeds harder wordende, geïndividualiseerde straatcultuur en de basiswaarden van de Nederlandse democratische rechtsstaat. Steeds vaker zien wij dat leerlingen binnen de school het gewenste gedrag laten zien, maar dit buiten de school in hun eigen sociale omgeving niet laten zien of niet kunnen laten zien. Gedrag van leerlingen wordt bepaald door tal van factoren zoals de thuissituatie, omgeving, vriendenkring, school, maar ook door hun sociaal economische positie en persoonskenmerken, waaronder de competentie tot sociaal inzicht.

Daarnaast is de verzorgingsmaatschappij zoals wij die kennen door de toenemende vergrijzing en de crisis onbetaalbaar geworden en zal er een maatschappelijke verandering moeten gaan plaatsvinden om zorg voor iedereen die dat nodig heeft, te kunnen waarborgen. In de troonrede van september 2013 stelt Koning Willem Alexander:

“Het is onmiskenbaar dat mensen in onze huidige netwerk- en informatiesamenleving mondiger en zelfstandiger zijn dan vroeger. Gecombineerd met de noodzaak om het tekort van de overheid terug te dringen, leidt dit ertoe dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.”

In de participatiesamenleving, zoals voorgesteld door de overheid, worden burgers gestimuleerd en geactiveerd zelf verantwoordelijkheid te nemen om een bijdrage te leveren aan de maatschappij. Burgers moeten minder van de overheid verwachten en vaker voor elkaar zorgen. Het gaat over het stimuleren van autonomie in verbondenheid: de zelfredzaamheid van mensen moet groeien dankzij ondersteunende sociale verbanden,

zonder teveel bemoeienis van de overheid. De term participatiesamenleving is echter een betrekkelijk nieuwe term en kent nog geen vastomlijnde definitie en invulling. Kinderen van nu krijgen later te maken met de participatiemaatschappij en zullen daarvoor competenties, vaardigheden en attitudes moeten ontwikkelen. Het is voor ons als school daarom van belang, om goed op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen en de wetgeving aangaande de participatiesamenleving en de daarbij behorende eisen aan burgers.

Het aanleren van het gewenste gedrag op het gebied van actief burgerschap is een samenwerking tussen thuis, omgeving en school en hoort daarom een onderdeel te zijn van (leer)activiteiten die kind aangeboden krijgt op school. De vraag is echter hoe ver onze verantwoordelijkheid hierin reikt en in hoeverre het een opvoedingstaak van ouders is. De kerntaak van een school is het verzorgen van goed onderwijs, aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Taal- en rekenvaardigheden zijn basisvaardigheden en worden beschouwd als de belangrijkste fundamenten van het onderwijs. In het schooljaar 2010-2011 zijn er daarom vanuit de overheid nieuwe referentieniveaus voor taal en rekenen ingevoerd. Het opbrengstgericht en handelingsgericht werken (Pameijer, 2009) met deze nieuwe referentieniveaus is een prioriteit van onze school. Functionele geletterdheid en een basisniveau van rekenen zien wij als voorwaarden om überhaupt als actief burger te kunnen participeren. Het behalen van deze basisniveaus van taal en rekenen vraagt bij veel van onze kinderen extra inspanning en extra tijd, van zowel de school als de ouders. Het is aan ons als school, om die elementen die voor onze leerlingen wezenlijk zijn voor actief burgerschap en sociale integratie, te integreren binnen ons leerplan. In hoofdstuk 2 vindt de uitwerking plaats welke visie wij hebben op burgerschap en op welke wijze wij daar binnen ons leerplan vorm aan willen geven, kijkende naar onze populatie leerlingen.

Hoofdstuk 2: Actief burgerschap op SBO het Mozaïek

2.1 Verantwoording

Waarom horen actief burgerschap en sociale integratie volgens ons in het onderwijs thuis? De kinderen van nu zijn de volwassenen van later en zij zijn dus degenen die de maatschappij en wereld straks leefbaar en draaiende moeten houden. Hiervoor moeten ze kennis hebben wat een democratische rechtstaat inhoudt en welke normatieve-, affectieve- en houdingsaspecten er nodig zijn om recht te doen aan de eerder genoemde basisvoorwaarden voor de democratische rechtstaat en het leven in een participatie-samenleving. Ondersteuning van gehandicapten, ouderen en het opkomen voor zwakkeren in de samenleving zijn hierbij een belangrijk onderdeel. Tevens moeten ze kennis opdoen over de wereld, de natuur en het milieu en hoe zij er samen voor kunnen zorgen dat de wereld in de toekomst leefbaar blijft.

School is een plek waar kinderen veel van hun tijd doorbrengen. Het is de plek waar de samenleving zich in het klein in de meest directe vorm manifesteert. Binnen de school komt het kind in aanraking met gebeurtenissen, situaties en gedragingen van anderen die ook voorkomen in de 'echte' samenleving. Te denken valt aan zowel positieve als negatieve aspecten zoals: samenwerking, groepsvorming, vriendschappen, omgangsvormen, goed omgaan met eigen en andermans spullen, meningsverschillen, ruzies en pestgedrag. Naast het opdoen van kennis leert het kind op school onder andere om zichzelf te presenteren, voor zijn of haar mening op te komen of een mening te vormen, opkomen voor anderen, om te gaan met ruzies en conflicten, zich in te leven in een ander, open communiceren, begrijpen van elkaars verschillende culturele achtergronden en grenzen aan te geven en waar te nemen.

2.2 Visie op onderwijs

In onze schoolgids van 2022-2023 omschrijven wij onze visie op onderwijs duidelijk. De volgende passages van deze omschreven visie sluiten aan bij actief burgerschap en sociale integratie:

Missie

Het Mozaïek wil een betekenisvolle bijdrage leveren aan het actualiseren van de eigen kracht van kinderen door tegemoet te komen aan de ondersteunings-behoefte van de kinderen. We willen het kind in staat stellen om zich zo te ontwikkelen dat deze met vertrouwen in eigen kunnen een passende opleiding gaan volgen en eigen plek in de samenleving te vinden. 'Leren leren en leren leven' is hierbij het motto.

Als speciale basisschool vinden we het belangrijk om onze kinderen ook die kennis, vaardigheden en competenties mee te geven zodat ze zich ontwikkelen tot mensen met zelfvertrouwen, zelfkennis en een positief gedrag, die sociaal, actief en economisch kunnen deelnemen aan onze maatschappij.

Visie

Kinderen op onze SBO-school hebben recht op een gevarieerde leeromgeving, waarin ze adaptief onderwijs ontvangen dat afgestemd is op hun leermogelijkheden en onderwijsbehoeften. Het kind en zijn ontwikkeling staat bij ons centraal. Hierbij is het kind in zijn eigenheid ons uitgangspunt. Ieder kind is anders, ieder kind is voor ons uniek. Dit betekent dat wij hier rekening mee willen houden. We proberen zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de verschillende onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerlingen door handelingsgericht (HGW) te werken via de 1-zorgroute. We maken een bewuste keuze om met de technische vakken rekenen en spelling/lezen te werken in niveaugroepen.

Een kind is echter meer dan taal en rekenen. Sociale vaardigheden, emotionele ontwikkeling, lichamelijke opvoeding, expressievakken (beeldende vorming, tekenen, muziek en koken) en technische vaardigheden zijn voor een totale ontwikkeling van het kind even belangrijk. Door ook voldoende aandacht aan deze vakken en vaardigheden te besteden krijgt elke leerling bij ons de kans zijn of haar talenten optimaal te ontwikkelen.

Naast het verwerven van kennis en vaardigheden streven wij er naar onze leerlingen te ondersteunen, zich te laten ontwikkelen tot mensen met zelfvertrouwen, zelfkennis en een positief gedrag.

2.4 Onze visie op burgerschap en sociale integratie

Kinderen groeien op in een steeds complexere, pluriforme, democratische maatschappij. Als SBO het Mozaïek streven wij er naar onze leerlingen te ondersteunen, zodat ze zich kunnen ontwikkelen tot individuen met zelfvertrouwen, zelfkennis en een positief gedrag, die hun steentje kunnen en willen bijdragen in deze maatschappij. Individuele die, daar waar mogelijk, ondersteuning bieden aan gehandicapten, ouderen en opkomen voor zwakkeren in de samenleving. Dat betekent dat we ze als allereerste basisvaardigheden leren die ze nodig hebben om zich in een democratische samenleving staande te houden zoals lezen, rekenen en schrijven. Maar daarnaast moet er ook aandacht zijn voor normatieve-, affectieve- en houdingsaspecten om actief en respectvol deel te nemen aan deze maatschappij. Hiervoor heb je niet alleen kennis nodig hoe een democratische maatschappij in elkaar zit en werkt, maar ook vaardigheden en een bepaalde grondhouding die handelt vanuit respect voor elkaar. Te denken valt aan communicatievaardigheden, respect voor de mening van anderen, leren voor je eigen mening op te komen, betrokkenheid voor elkaars welbevinden, ontdekken van eigen talenten en ontwikkelen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Tevens vinden wij het belangrijk dat kinderen leren hoe ze er met zijn allen voor kunnen zorgen dat de wereld leefbaar blijft. Hiervoor is kennis over en respect voor natuur en milieu van belang. Naast het verwerven van deze kennis en vaardigheden streven wij er naar onze leerlingen te ondersteunen bij hun identiteitsontwikkeling door zich te laten ontwikkelen tot burgers met zelfvertrouwen, zelfkennis en een positief gedrag.

In onze visie spelen de ouders en omgeving hierbij een belangrijke rol. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind, scholen voor het onderwijs. Daarbij zijn zij beiden gericht op hetzelfde doel: kinderen maximale kansen op maat bieden binnen de mogelijkheden om ze zo te laten uitgroeien tot autonome, zelfstandige burgers. Onderwijs en

opvoeding zijn zo nauw met elkaar verbonden dat scholen en ouders als partners moeten optrekken om deze gezamenlijke doelstelling te bereiken. De rol van ouders en de school bij opvoeding en onderwijs is niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Partnerschap en heldere communicatie over rollen en verantwoordelijkheden bij onderwijs en ondersteuning helpen om vroegtijdig problemen in onderwijs en opvoeding te signaleren en daar met een passende interventies op te reageren.

2.5 Schoolpopulatie en risico's

SBO het Mozaïek is een katholieke regioschool waar kinderen, die niet meer de juiste zorg kunnen ontvangen in de basisschool, zoveel mogelijk onderwijs op maat krijgen.

Doordat onze school een regioschool is, is de fysieke afstand tussen een aanzienlijk deel van de klasgenoten groter dan bij de kinderen die onderwijs in de eigen wijk krijgen. Dit bemoeilijkt contacten en vriendschappen na schooltijd. Ook zien wij dat er op onze school een diversiteit is van verschillende nationaliteiten, geloven en culturen. Wij proberen de waarden en normen, zoals beschreven in onze visie, dan ook met name vorm te geven in een respectvolle, open wijze waarop volwassenen en de kinderen van de school met elkaar om gaan.

Uit het leerling-populatieoverzicht blijkt dat we een groep leerlingen hebben, waarvan de ouders zelf weinig schoolsucces hebben gekend. Uit gesprekken met ouders blijkt dat een gedeelte van deze ouders het moeilijk vindt om adequate ondersteuning te bieden binnen de thuissituatie op het didactische en/of pedagogische vlak. Een groot deel van onze leerlingen (zowel allochtoon als autochtoon) kampt met taalachterstanden of taalproblemen. Een goede beheersing en begrip van de Nederlandse taal vinden wij belangrijk voor deelname aan de maatschappij. We investeren daarom bewust tijd in dit onderdeel. Daarnaast constateren we dat er een steeds grotere groep ouders is die te maken hebben met opvoedkundige problemen in hun thuissituatie of weinig veerkracht in gezin.

Andere risico's die ingeschat en ervaren worden (subjectief) hebben te maken met een zekere vorm van normvervaging en zijn:

- Medewerkers ervaren bij een gedeelte van de leerlingen een verschil tussen normen en waarden in de thuissituatie en normen en waarden die gesteld worden vanuit onze visie op onderwijs op school. Het is voor ons daarom van belang, om vanaf de start op onze school, een open communicatie met ouders te bewerkstelligen en hen zoveel als mogelijk te betrekken bij de ontwikkeling van hun kind.
- Een gedeelte van de leerlingen overschrijdt de informele sociale normen met betrekking tot acceptabel taalgebruik naar volwassenen en medeleerlingen. Goed voorbeeldgedrag en duidelijke afspraken en grenzen over toelaatbaar taalgebruik richting elkaar zijn daarom van belang.
- kennis van het culturele erfgoed van zowel autochtonen als allochtone.

2.6 Doelen

Om een goed onderwijsaanbod te kunnen aanbieden met betrekking tot burgerschap en sociale participatie is het belangrijk om concrete doelen te stellen, gekoppeld aan de visie van de school en rekening houdend met de risico's. Concrete doelen voor onze leerlingen hebben we onderverdeeld in doelen met betrekking tot kennis, vaardigheden en attitudes.

We zijn ons ervan bewust dat deze doelen een STREVEN zijn en niet voor alle leerlingen van onze populatie haalbaar zijn. De eigenheid van de individuele leerling blijft hierbij van belang. De doelen geven de gebieden aan, waar volgens ons team, extra accenten gezet moeten worden.

Kennis (weten)

- 1) Door regels en afspraken in de klas, school en het verkeer centraal te stellen, leggen wij de basis voor het begrip dat regels een aanzet, bijdrage leveren aan een veilige maatschappij.
- 2) Leerlingen leren over de geschiedenis en het ontstaan van hun omgeving, Nederland en Europa.
- 3) Leerlingen leren de basisbeginselen van een democratische rechtstaat o.a kiesrecht, stemmen en werking parlement.
- 4) Leerlingen leren wat het begrip democratie inhoudt en de basisvoorwaarden die daarin ten grondslag liggen o.a gelijkwaardigheid, begrip, vrijheid van meningsuiting afwijzen van discriminatie e.d.
- 5) Leerlingen doen kennis op over maatschappelijke actuele thema's.
- 6) Leerlingen leren op welke wijze mensen, dieren en planten in wisselwerking met elkaar staan.
- 7) Leerlingen leren hoe ze met zorg om kunnen gaan met het milieu en de natuur.
- 8) Leerlingen maken kennis met verschillende culturen en godsdiensten.

Vaardigheden (kunnen)

- 1) Leren lezen is een mensenrecht. Leerlingen verlaten de school functioneel geletterd. Indien leerlingen de uitgezette lijn niet volgen wordt er extra leertijd gecreëerd en/of compenserende maatregelen genomen.
- 2) Leerlingen kunnen samen werken.
- 3) Leerlingen kunnen hun eigen mening sociaal wenselijk verwoorden.
- 4) Leerlingen kunnen relevante ervaringen delen.
- 5) Leerlingen kunnen zichzelf voldoende sociaal wenselijk presenteren.
- 6) Leerlingen kunnen gedragsimpulsen beheersen.
- 7) Leerlingen kunnen omgaan met hun eigen mogelijkheden en grenzen
- 8) Leerlingen verwerven een basis van zelfredzaamheid en zelfstandigheid, waarbij zelfsturing en probleemoplossend denken van belang is.
- 9) Leerlingen kunnen in enige mate, reflecteren op eigen gedragingen en identiteit.
- 10) Leerlingen verwerven basale ICT-vaardigheden.

Attitudes (willen)

- 1) Leerlingen houden rekening met gevoelens en wensen van anderen gekoppeld aan hun
- 2) Leerlingen respecteren verschillen in levensbeschouwing en cultuur.
- 3) Leerlingen nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen werk, hun acties en gedragingen.
- 4) Leerlingen zijn bereid om te participeren en samen te werken binnen projecten en groepen.
- 5) Leerlingen willen zorg dragen voor natuur, milieu en hygiëne
- 6) Leerlingen staan open om in aanraking te komen met het culturele erfgoed en kunst.
- 7) Leerlingen houden zich aan regels en afspraken

2.7 Onderwijsaanbod en evaluatie

Actief burgerschap en sociale integratie is geen apart vak, maar een integraal onderdeel van het onderwijsaanbod. De leerkracht heeft hierbij een grote rol als voorbeeldmodel. Een aantal doelen zit verwerkt in de wereld-oriënterende methodes die we bij ons op school gebruiken te weten:

- Speurtocht
- De blauwe Planeet
- Natuniek

Maar daarnaast maken we schoolbreed, gedurende de dag, ook gebruik van verschillende afspraken, werkvormen, specifieke didactische methodieken en protocollen zoals:

- Vaste gedragsregels
- Pestprotocol
- Effectieve conflicthantering
- Socio-kring

- Pedagogisch groepsplan SCOL
- Coöperatieve werkvormen
- Leerlingraad
- Nieuwsbegrip
- Overige activiteiten

In de onderstaande paragrafen worden deze methodes, werkvormen en/of protocollen verder uitgewerkt. Tevens wordt er beschreven aan welke van bovenstaande doelen per methode of methodiek gewerkt wordt en hoe de evaluatie hiervan plaatsvindt.

2.7.1 Gedragsregels

Om te zorgen voor een veilig en open pedagogisch klimaat werken we in alle klassen met duidelijke gedragsregels en verwachtingen. Het uitgangspunt zijn de drie regels van het groepsdynamisch onderwijs:

- ✓ Rode regel: Op onze school gaan we op een prettige manier met elkaar om.
- ✓ Blauwe regel: Op onze school gaan we op een correcte manier met elkaar om.
- ✓ Groene regel: Ik verbeter de omgang tussen kinderen.

Deze regels hangen in alle groepen zichtbaar op en worden per groep verder ingevuld afhankelijk van de leeftijd en de behoefte van de groep. Deze regels bevorderen een goede omgang tussen kinderen en besteden aandacht aan basisprincipes zoals gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid, afwijzen discriminatie e.d.. Daarnaast besteden alle leerkrachten in de eerste zes weken van het schooljaar specifiek aandacht aan het thema pesten. Dit is vastgelegd in een pestprotocol. Het is belangrijk dat kinderen leren hoe ze kunnen handelen bij een conflicten. Ze oefenen hierbij vaardigheden en attitudes zoals: je eigen grenzen aangeven, opkomen voor jezelf, gedragsimpulsen beheersen, verantwoording voor eigen acties, ervaringen, gevoelens delen en rekening houden met gevoelens van anderen. Op onze school gebeurt dit iedere keer via een vaste methodiek genoemd 'de effectieve conflicthantering'. De conflicthantering bestaat uit het hanteren van regels en het kunnen praten over ruzies. Nog belangrijker vinden we dat alle kinderen een bijdrage leveren aan het verbeteren van de omgang. Dit doen we met behulp van de socio-kring: het hart van prettig en respectvol omgaan met elkaar. Elke week vindt er in alle groepen op hetzelfde tijdstip een socio-kring plaats. Hierin bekijken de leerkrachten samen met de kinderen als eerste wat er al goed. Daarna mogen kinderen in dialoog met elkaar zelf een verbeterpunt inbrengen, waaraan ze de komende week gaan werken. Participatie en inbreng van kinderen is hierbij van groot belang.

Daarnaast zijn we in 2022 gestart met een project onder begeleiding van Giel Vaassen voor het omgaan met complex gedrag. We zijn hierbij bezig met het uitwerken van een gezamenlijk gedragen gedragsprotocol hoe we omgaan met niet gewenst gedrag.

Doelen die aan bod komen	Evaluatiewijze
Kennis: 1, 4 Vaardigheden: 3, 4, 5, 6, 7, 8 Attitude: 1, 3, 4,	○ Bij het buitenspelen worden meldingen en conflicten in een logboekje opgeschreven. Kinderen die drie keer of meer vermeld staan in het logboekje krijgen een gesprek met de conflictbegeleider. Samen zoeken ze naar een oplossing voor doorbreking patroon. Wordt met leerkracht teruggekoppeld zodat er zicht is op voortgang sociale competenties van het kind. ○ Omgaan met gedrag staat jaarlijks minstens 2 keer op de agenda ○ Minstens 1 keer per jaar vinden er klassenbezoeken plaats door de orthopedagogen. ○ Uitwerken van een nieuw gedragsprotocol waarbinnen gedrag is uitgewerkt in A/B gedrag dat we niet sanctioneren maar alleen maar bijsturen, C gedrag waarbij we via de sandwichmethode maximaal 2 keer gedrag corrigeren alvorens over te gaan tot een sanctie en D gedrag waarbij er altijd een sanctie volgt

2.7.2 Pedagogisch groepsplan

Elke leerkracht maakt twee keer per jaar een pedagogisch groepsplan volgens de cyclus van handelingsgericht werken (Pameijer, 2009). Hierbij staan sociale competenties van kinderen met betrekking tot de volgende 8 categorieën centraal:

1. Ervaringen delen
2. Aardig doen
3. Samen spelen en werken
4. Een taak uitvoeren
5. Jezelf presenteren
6. Een keuze maken
7. Opkomen voor jezelf
8. Omgaan met ruzie
9. Welbevinden
10. Sociale veiligheid

Elke leerkracht kijkt aan welke categorieën in zijn/haar groep de meeste aandacht besteedt moet worden en maakt hier een groepsplan voor. Voor sommige kinderen wordt er nog een individueel handelingsplan gemaakt of is er extra begeleiding buiten de groep door een gespecialiseerde leerkracht. Een leerkracht werkt via aanvullende specialistische materialen zoals het Babbelspel, groene kikkerspel e.d. Alle groepsleerkrachten besteden zowel in de groep als buiten de groep veel aandacht aan het bevorderen van goede sociale competenties bij kinderen. Er wordt gebruikt gemaakt van de methode 'Kinderen en hun sociale talenten' en de leerlijnen 'sociaal gedrag PO' en 'Leren leren PO'.

Doelen die aan bod komen	Evaluatiewijze
Kennis: 1, 4 Vaardigheden: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, Attitudes: 1, 2, 3, 4, 7	○ 2-jaarlijks invullen van de SCOL (Sociale Competentie Observatie Lijst). Dit is een leerlingvolgsysteem voor sociale competentie. ○ Evalueren van de pedagogische groepsplannen op zowel groepsniveau als kindniveau. Er is een start gemaakt met de koppeling aan de leerlijnen ‘Sociaal gedrag’ en ‘Leren leren’. ○ Evalueren en doelen stellen van sociale competenties op basis van de verwachte uitstroombestemming in het ontwikkelingsperspectief.

2.7.3 Coöperatieve werkvormen

In een democratische maatschappij is het belangrijk dat je kunt samenwerken met anderen. Coöperatief leren is een onderwijsleersituatie waarin de leerlingen in kleine heterogene groepen op een gestructureerde manier samenwerken aan een leertaak met een gezamenlijk doel. De leerlingen die samenwerken zijn niet alleen gericht op hun eigen leren maar ook op dat van hun groepsgenoten. Leerlingen leren met en van elkaar.

Op cognitief gebied leren kinderen van het verwoorden van hun kennis, gedachten, opvattingen en ideeën, het spiegelen hiervan aan die van anderen en eventueel het bijstellen van hun kennis en opvattingen. Ook sociale en communicatieve vaardigheden worden door de interactie bevorderd. Bij een groepsopdracht moet je anderen gelegenheid geven een inbreng te hebben, leren luisteren en reageren en met elkaar tot een goede uitvoering van de opdracht zien te komen. Door regelmatig coöperatieve werkvormen toe te passen wordt duidelijk dat het belangrijk is samen te werken aan activiteiten en samen doelen te bereiken, net zoals dit gebeurt in de maatschappij. Kinderen leren elkaar beter kennen en er ontstaan meer onderlinge relaties. Door te ervaren dat je met verschillende leerlingen prettig samen kunt werken, ook met kinderen die heel anders zijn dan jijzelf, ontstaat respect en waardering voor elkaar. Juist voor kinderen met speciale leerbehoeften is een veilig pedagogisch klimaat een voorwaarde voor ontwikkeling tot een zelfstandig individu (Förner, Jansen, Kenter, 2004).

Alle leerkrachten hebben de cursus ‘coöperatief leren en coöperatieve werkvormen’ gevolgd en passen daar waar mogelijk deze werkvormen in hun dagelijkse lespraktijk toe.

Doelen die aan bod komen	Evaluatiewijze
Vaardigheden: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 Attitude: 1, 3, 4, 7	○ Evaluatie vindt op leerlingniveau 2 jaarlijks plaats via het invullen van de SCOL. In dit leerlingvolgsysteem voor sociale vaardigheden zitten elementen van coöperatief leren verwerkt. ○ Daar waar mogelijk, op teamniveau binnen de inhoudelijke vergaderingen van rekenen, lezen, spelling, begrijpend lezen en wereldoriëntatie. Coöperatieve

	werkvormen worden aangereikt en besproken door de taal- en rekenspecialisten.

2.7.4 Leerlingraad

Vanaf januari 2014 is er een leerlingraad opgericht. Vanaf de middenbouw nemen per groep 1 of 2 leerlingen deel aan deze leerlingraad. Door het oprichten van een leerlingenraad kunnen leerlingen op een democratische wijze actief participeren en meedenken over schoolse zaken. Leerlingen worden hierdoor zelfverantwoordelijke 'burgers', die op deze wijze actief kunnen deelnemen aan het verbeteren van hun omgeving. Leerlingen leren op een speelse manier een aantal zaken zoals:

- een eigen mening vormen.
- ideeën en meningen te verwoorden en te beargumenteren.
- door middel van discussiëren een oplossing te vinden waar iedereen het mee eens is.
- te overleggen en samen te werken.
- elkaars mening te respecteren.
- eigen verantwoordelijkheid nemen.
- leren zichzelf te presenteren.
- zich te motiveren voor school en omgeving.

Doelen die aan bod komen	Evaluatiewijze
Kennis: 1, 4, 5 Vaardigheden: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 Attitude: 1, 3, 4, 7	○ Op het einde van het schooljaar evalueren de leerlingen die zitting hebben genomen in de leerlingraad de werking van de leerlingraad. Verbeterpunten worden opgenomen. ○ De uitkomsten worden teruggekoppeld met directie.

2.7.5 Nieuwsbegrip

Vanaf een niveau van groep 4 wordt er in alle groepen 1-2 keer in de week een begrijpend leestekst behandeld van Nieuwsbegrip. De tekst gaat altijd over een actueel onderwerp dat is ingebracht door kinderen. Het NOS Jeugdjournaal maakt iedere maandag een filmpje dat inhoudelijk aansluit op de teksten van Nieuwsbegrip. De volgende didactische principes van Nieuwsbegrip sluiten aan bij de bevordering van burgerschap:

- Leerlingen zijn gemotiveerd om te lezen door eigen inbreng en actualiteit.
- Leerlingen leren van elkaar.
- Leerlingen breiden hun kennis van de wereld uit.

Kinderen komen hierdoor wekelijks in aanraking met een actueel onderwerp dat op nationaal, Europees of zelf mondiaal niveau zich afspeelt.

Doelen die aan bod komen	Evaluatiewijze
Kennis: 5 Afhankelijk van de onderwerpen van de tekst	○ gesprekken met en tussen leerlingen ○ doe-opdrachten ○ methode-gebonden toetsen

ook: 1, 2, 3, 4, 6, 7, Vaardigheden: 1, 2, 3, 4, Attitude: 3, 4,	

2.7.6 Methode speurtocht

De meeste vragen en opdrachten binnen deze methode zijn gericht op kennis en inzicht. Bij de verwerking van de vragen en opdrachten hanteert de methode bij de eerste opdrachten het principe van samenwerkend leren. In de oriëntatie fase van de les wordt regelmatig een gesprek gehouden waarbij kinderen een mening kunnen geven. Er is aandacht voor persoonlijke identificatie door middel van sfeerverhalen en identificatiefiguren. Doelen en thema's waaraan aandacht wordt besteed zijn:

Soort thema, doel	Groep	Evaluatie
• Eigen achtergrond (stamboom maken) • oorlog, Nederland, Europa • verantwoordelijkheid (goede doelen, solidariteit) • kenmerken democratische rechtstaat • kenmerken politieke besluitvorming • vrijheid van meningsuiting • gelijkwaardigheid • religieuze stromingen • multiculturele stromingen • godsdienstvrijheid	3 6/7/8 6/7/8 7/8 7/8 7/8 7 7 8	○ gesprekken met en tussen leerlingen ○ toetsen ○ doe-opdrachten (poster maken e.d.)
Doelen die verwerkt zitten in deze methode zijn: Kennis: 1, 2, 3, 4, Vaardigheden: 1, 2, 3, 4, 5, 10 Attitude: 1, 2, 3, 4, 7		

2.7.7 Methode De blauwe planeet

Bij de doelen en uitgangspunten van de methode wordt expliciet ingegaan op burgerschap. Een van de algemene doelen is om *'leerkrachten te helpen bij de vorming van nieuwe (Nederlandse) wereldburgers; daarnaast kan deze methode helpen om een bijdrage te leveren aan een tolerante samenleving en goed burgerschap in een wereld waar afstanden tussen mensen kleiner worden'*. Veel vragen en opdrachten zijn gericht op kennis maar kinderen worden ook aangezet tot reflectie. Er vinden reproductievragen plaats, maar ook vragen en opdrachten die stimuleren tot kritische meningsvorming, dilemma's en leren van en met elkaar. De persoonlijke leefwereld van het kind vormt elk jaar de insteek voor het leren kennen van het abstracte in de methode. Leerkrachten van onze school die werken met de methode geven aan dat het abstractieniveau van de te behandelen onderwerpen voor een aantal leerlingen op cognitief niveau te hoog is en onvoldoende aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen. Bij de behandeling van landen en werelddelen is de cultuur van dit land/werelddeel een vast onderdeel van de lesstof.

Soort thema, doel	Groep	Evaluatiewijze
• Inspraak en medezeggenschap • Nationaliteit en paspoort • Eigen identiteit • Verantwoordelijkheid en solidariteit • Politieke besluitvorming • Multiculturele samenleving (pluriformiteit, etnische minderheden, integratie) • Europese Unie • Goede doelen • Rechten van het kind • Verenigde naties • mensenrechten	3 en 5 4 en 6 3 t/m 8 4 t/m 8 5, 6, 7 6, 7, 8 7, 8 7, 8 8 8 8	○ gesprekken met en tussen leerlingen ○ toetsen ○ doe-opdrachten en presentaties
Doelen die verwerkt zitten in deze methode zijn: Kennis: 1, 2, 3, 4, 5 Vaardigheden: 1, 2, 3, 4, 5, 10 Attitude: 1, 2, 3, 4, 7		

2.7.8 Methode natuniek

De methode Natuniek is een methode die expliciet aandacht besteedt aan natuur en techniek. Er is in de methode veel aandacht voor duurzaamheid en milieu. Ook is er in aandacht voor gezond gedrag door leerlingen over hun eigen (on)gezonde gedrag te laten nadenken. Elke thema wordt afgesloten met een project. De doelen die voor de projecten worden genoemd zijn:

- bevorderen van zelfredzaamheid;
- stimuleren van samenwerken een ervaren hoe dit in de samenleving gebeurt;
- versterken van de motivatie;
- ontwikkelen van meningsvorming;
- leren betekenisvoller en tastbaarder maken

Vanaf groep 5 is er na de themalessen een 'Groene opdracht' die als facultatieve les kan worden aangeboden. Deze opdracht heeft altijd te maken met het milieu en/of duurzaamheid.

Soort thema, doel	Groep	Evaluatiewijze
• Wisselwerking dieren, planten, mensen • Duurzaamheid: zorg m.b.t. omgaan met milieu (zuinig met water, energiebesparing, groene energie e.d. wegwerpgedrag onder de loep e.d.) • Redzaam gedragen als consument • Zorg dragen voor lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen (gezond gedrag)	3 t/m 8 4 t/m 8 6 3, 4, 6, 8	○ gesprekken met en tussen leerlingen ○ toetsen ○ projectopdrachten en presentaties

Doelen die verwerkt zitten in deze methode zijn: Kennis: 6, 7 Vaardigheden: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10 Attitude: 1, 3, 4, 5, 6, 7

2.7.9 Overig

Naast bovengenoemde structurele inzetten zijn er nog een groot aantal activiteiten, thema's en gebeurtenissen die een bijdrage leveren aan actief burgerschap en sociale integratie.

Soort activiteit	groep	Draagt bij aan:
Deelname aan teddy-beren hospital	kleutergroep en groep 3	○ kinderen op een speelse manier in aanraking laten komen met de gezondheidszorg ○ opbouwen kennis rondom ziekenhuis en zorg ○ leren zorgen voor de ander ○ zorg voor eigen welzijn
Projecten vanuit kleuterplein	kleutergroep	○ kennis over eigen omgeving, de wereld om je heen ○ kennis over de natuur via de projecten over de seizoenen ○ bevordering respect en zorg voor de natuur, milieu ○ leren samenspelen ○ bevorderen zelfstandigheid
Deelname aan kunstmenu	alle groepen	○ openstaan voor kunst en culturele erfgoed ○ in contact komen met andere culturen, religies ○ verkennen eigen talenten
Herfstwandeling	alle groepen	○ vergroten saamhorigheidsgevoel ○ delen van ervaringen ○ bevordering respect voor de natuur
Bezoek museum Domein	wisselend per jaar	○ openstaan voor kunst en culturele erfgoed ○ opbouwen kennis van de omgeving en wereld ○ het kennis opdoen over maatschappelijk actuele thema's

Deelname aan workshop met een technische inslag op de talentenschool	alle groepen	○ opdoen van kennis over techniek en wetenschap ○ prikkelen van zelf oplossend vermogen van kinderen ○ vergroten van zelfstandigheid en zelfsturing
Aandacht voor de kinderboekweek	alle groepen	○ leesmotivatie en ontspanning ○ verkennen van maatschappelijke thema's ○ opbouwen kennis van de omgeving en de wereld ○ draagt bij aan het behalen van functionele geletterdheid
Onderhouden van een eigen bibliotheek Inzet van schoolbiebkastjes Aandacht leesbeleving	alle groepen	○ leesmotivatie en ontspanning ○ opbouwen kennis van de omgeving en wereld ○ draagt bij aan het behalen van functionele geletterdheid
Aandacht voor christelijke feestdagen zoals Kerst, Pasen, Carnaval	alle groepen	○ saamhorigheidsgevoel door het samen vieren van feestdagen en gezamenlijk (groepsdoorbrekend) participeren in projecten zoals kerstmusical en carnavalsoptredens ○ leren zichzelf te presenteren ○ het samen beleven van ervaringen
Rondbrengen van Palmpasen stokken aan ouderen in het bejaardenhuis	2 groepen	○ de integratie tussen jong en oud in de samenleving ○ respecteren van elkaars gevoelens, wensen
Aandacht voor niet christelijke feestdagen zoals Suikerfeest, Ramadan en andere geloven	middenbouw en bovenbouw	○ het respecteren van verschillen in levensbeschouwing en cultuur ○ het delen van ervaringen en meningen ○ het uitbreiden van wereldkennis
Aandacht voor Prinsjesdag	middenbouw en bovenbouw	○ kennis over de basisbeginselen van een democratische rechtstaat
Aandacht voor gemeente- en landelijke verkiezingen	hoge middenbouw en bovenbouw	○ kennis over de basisbeginselen van een democratische rechtstaat zoals kiesrecht, stemmen en werking parlement

		○ aandacht voor het begrip democratie en de basisvoorwaarden die hierbij horen ○ open staan voor de diversiteit in de samenleving
Werken met dag en/of weektaken	alle groepen	○ het bevorderen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid ○ het leren omgaan met eigen mogelijkheden en grenzen
Werken met individuele klassentaken (uitdeler, planten water geven, papierbak leegmaken)	alle groepen	○ het bevorderen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid ○ gezamenlijke verantwoording voor de leefbaarheid van de(klassen)omgeving ○ verantwoordelijkheid nemen voor eigen taken en gedragingen
Buitenschoolse projecten zoals bezoek kinderboerderij, continuüm in Kerkrade, huis van Sinterklaas, bibliotheek, ontdekpaden Plinthos, carnavalsoptochthal	alle groepen	○ openheid en betrokkenheid naar de samenleving ○ het uitbreiden van (wereld)kennis ○ participatie binnen de omgeving/wijk
Volgen van maatschappelijk georiënteerde schooltelevisie programma's: 1. Koekeloere 2. Huisje boompje beestje 3. Nieuws uit de natuur 4. School tv. Weekjournaal Teleblik/KlasseTV	Kleutergroep onderbouw middenbouw bovenbouw alle groepen	○ het kennis opdoen over maatschappelijk actuele thema's ○ het zich een eigen mening leren vormen en deze kunnen verwoorden ○ respecteren van andere meningen ○ het delen van ervaringen ○ de zorg voor natuur en milieu
Dramaproject: Speel je wijs --> op aanvraag		○ kunnen verplaatsen in een ander ○ ontwikkelen eigen identiteit ○ delen van ervaringen
Deelname GIPS-project (Gehandicapten Informatie Project Scholen)	2 groepen bovenbouw	○ de vooroordelen van kinderen over gehandicapten weg te nemen, waardoor de integratie van mensen met

		een beperking in de maatschappij beter verloopt ○ rekening houden met gevoelens en wensen van anderen
Project Luisteris → op aanvraag	2 bovenbouw-groepen	○ opdoen kennis over regels en afspraken bij het spoor ○ rekening houden met anderen ○ bespreekbaar maken van agressie en groepsgedrag
Deelname Jantje Beton Twee jaarlijks	Alle groepen	○ het saamhorigheidsgevoel dat iedereen meehelpt voor een goed doel ○ zelfstandigheid en zelfverantwoording
Aandacht voor “De dag van respect”.	Alle groepen	○ het rekening houden met gevoelens en wensen van anderen ○ het respecteren van ieders eigenheid
Lessen seksuele ontwikkeling	Schoolverlaters	○ het opdoen van kennis over eigen seksuele ontwikkeling ○ de vooroordelen van kinderen over verschillende seksuele geaardheden weg te nemen
Tuin aanleg en onderhoud	2 groepen	○ bevordering van respect en zorg voor de natuur ○ kennis over de groei van planten ○ dragen van eigen verantwoordelijkheid en taken
Deelname Milieuproject en zwerfafvalproject	2 middenbouw-groepen	○ kennis over de wisselwerking tussen mensen, dieren en planten ○ participatie binnen de omgeving/wijk

Bezoek oorlogsgraven Margraten en/of Sittard Aandacht voor WOII	2 bovenbouw- groepen	○ kennis over WOI en WOII en de oorzaken en gevolgen van discriminatie ○ het afwijzen van discriminatie in welke vorm dan ook ○ het respecteren van verschillen in levensbeschouwing, geaardheid, ras
Deelname aan warme-truien-dag	bovenbouwgroepen	○ bevordering duurzaam gedrag met betrekking tot het milieu

Het leerstofaanbod en de variatie aan activiteiten zorgen ervoor dat er op onze school, voldoende de gelegenheid is voor leerlingen om te oefenen met elementen die te maken hebben met burgerschap en sociale integratie. De belangrijkste factor hierbij is de rol van de leerkracht. Deze vervult een voorbeeldfunctie bij het in de praktijk brengen van burgerschapsdoelen. Om kinderen basiswaarden te kunnen bijbrengen is het belangrijk dat we zelf in ons handelen en in onze attitude het goede voorbeeld geven. Maar het is tevens belangrijk dat er balans is tussen leiden en begeleiden, sturen en volgen van kinderen. Het 'loslaten' van kinderen geeft kinderen de ruimte voor zelfstandigheid en eigen ontwikkeling.

Zoals eerder aangegeven in paragraaf 2.4, spelen ook de ouders hierbij een belangrijke rol. Onderwijs en opvoeding zijn zo nauw met elkaar verbonden dat scholen en ouders als partners moeten optrekken om kinderen gezamenlijk voor te bereiden op hun plek in de maatschappij. Het gaat niet alleen om de school als oefenplaats, maar ook om de (thuis)omgeving als oefenplaats. Communicatie met ouders is hiervoor van groot belang. In principe vindt daarom ook bij alle leerlingen een huisbezoek plaats. Het hoofddoel van het huisbezoek is kennismaking met de ouders en de thuissituatie van het kind, waarbij het opbouwen van een goed contact, uitspreken wederzijdse verwachtingen en ervaringen, en versterken van samenwerking hierbij aanhaken. Dit alles met als doel het actualiseren van de eigen kracht van kinderen om hen zo zelfstandig mogelijk te laten ontwikkelen.

2.7 Evaluatie

Het meten en evalueren van burgerschap en sociale integratie gebeurt op twee niveaus:

1. Schoolniveau:
 - a) Jaarlijkse onderdeel van teamvergaderingen waarbij er expliciet aandacht is voor de relatie tussen burgerschap tussen burgerschap en onze andere ontwikkelthema's. Burgerschap is een integraal onderdeel van ons onderwijs.
 - b) 4-jaarlijks middels indicatoren van het Inspectiebezoek. Naar aanleiding van inspectiebezoek worden items die als onvoldoende aangemerkt zijn door Inspectie van Onderwijs besproken met het team en opgenomen in een verbeterplan.
2. Leerling niveau

- a) Het meten van sociale vaardigheden van leerlingen middels de SCOL. Dit is een leerlingvolgsysteem voor het meten van sociale vaardigheden. Twee keer per jaar worden alle leerlingen besproken n.a.v. de score van de SCOL. In alle groepen wordt er een pedagogisch groepsplan ontworpen. Voor leerlingen die een D of E scoren wordt er een individueel handelingsplan binnen het groepsplan opgenomen. Afhankelijk van de problematiek van de kinderen wordt dit plan door de leerkracht zelf binnen de groep uitgevoerd of door één van de twee gespecialiseerde leerkrachten (leerkracht met specialisatie op het gebied van kinderen met een ASS, ADHD diagnose, of leerkracht die werkt met oplossingsgerichte gesprekstherapiën).
- b) Bij verschillende methodes zijn er methode-gebonden toetsen die inzicht geven over kennis

2.7 Actie- en ontwikkelpunten schooljaar 2023-2024

In het schooljaar 2023-2024 zullen we met name aandacht besteden aan het vergroten van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van kinderen. Dit doen we door:

- Het op teamniveau verder implementeren van de leerlijnen 'Sociaal gedrag' en 'leren leren'. Hierdoor wordt het nog beter mogelijk sociale vaardigheden en zelfstandigheid van kinderen te meten en te begeleiden. Doelen die een kind behalen moet staan in deze leerlijnen concreet omschreven, waardoor het goed mogelijk wordt om ook op dit gebied opbrengstgericht te werken. Bij kinderen met specifieke diagnoses die invloed hebben op de competentie tot sociaal inzicht (gediagnosticeerde persoonskenmerken) zoals bijvoorbeeld autisme, is het van belang te kijken wat haalbare doelen voor deze kinderen zijn.
-

Bijlage 1: Herpositionering SBO in het kader van Passend Onderwijs

Speciaal basisonderwijs in het kader van Passend Onderwijs

Vanuit landelijk beleid wordt Stichting Kindante als onderwijsstichting met de invoering van Passend Onderwijs geconfronteerd. Kindante heeft in haar bestand zowel scholen voor speciaal basisonderwijs (SBO) als ook scholen voor speciaal onderwijs (SO).

Eén van de dolstellingen van Passend Onderwijs is het verzorgen van onderwijs aansluitend bij de behoeften van het kind en zo mogelijk “kind nabij”. Het basisonderwijs krijgt de opdracht om meer kinderen op te nemen en passend onderwijs te verzorgen en tevens de verwijzing naar SBO en SO terug te dringen.

Naast deze ontwikkelingen heeft de regio met krimp van het leerlingenaantal te maken. We realiseren ons dat Kindante “eigenaar” van de SBO scholen is maar wat betreft bekostiging, afname en toeleiding afhankelijk is van andere besturen en dit heeft weer zijn invloed op de inrichting van het SWV. Deze componenten hebben ertoe bijgedragen dat SBO de Blinker en SBO het Mozaïek afgelopen jaar over de herpositionering van en het SBO samen zijn gaan nadenken. Directies, orthopedagogen, zorgcoördinatoren en Ib-ers hebben samen tijdens een aantal bijeenkomsten zich voornamelijk bezig gehouden met het ontwikkelen van een duidelijke visie. Bij het ontwikkelen van deze visie zijn de volgende documenten leidend geweest:

- ❖ Strategisch beleidsplan Kindante
- ❖ De hoofdlijnennotitie
- ❖ Het zorgplan van het SWV
- ❖ Referentiekader Passend Onderwijs van de inspectie

Naast deze documenten was er vanuit bovengenoemde groep sprake van een eenduidige missie welke leidend was tot het formuleren van een visie:

Kinderen zijn onze toekomst en zij vormen de wereld van morgen en dat betekent dat wij ze moeten “leren leren, leren leven”

Visie van SBO De Blinker en SBO Het Mozaïek:

Het SBO levert een bijdrage aan het actualiseren van de eigen kracht van kinderen door planmatig tegemoet te komen aan de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte, hetgeen leidt tot succes voor vervolgonderwijs en maatschappelijke participatie. Het begrip onderwijs- en ondersteuningsbehoefte gebruiken wij in de meest brede betekenis en omvat (ortho) didactische en (ortho) pedagogische behoeften.

Het SBO is een expertisecentrum binnen het samenwerkingsverband, vormgegeven in een interne en een externe taak. Het SBO maakt deel uit van het continuüm van zorg waarin het ontwikkelingsperspectief (welk geformuleerd is op basis van de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van het kind) leidend is voor het onderwijsaanbod. In het continuüm van zorg is helder binnen welk onderwijssysteem het best tegemoet gekomen kan worden aan deze onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van het kind. Alle betrokkenen binnen het continuüm van zorg zijn mede-eigenaar en medeverantwoordelijk om het ontwikkelingsperspectief te realiseren en zijn hierop aanspreekbaar.

Het SBO is een flexibele organisatie, die uitgaande van de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van kinderen meerdere vormen van plaatsing mogelijk wil maken. Deze flexibiliteit geldt ook voor externe ondersteuning, gericht op het onderwijssysteem, de leerkracht en op leerlingen met specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoefte.

Permanente kennis- en vaardigheidsvergroting is hierbij een standaard voor alle medewerkers van een SBO school. Dit vraagt in ieder geval om een planmatige inzet van de deskundigheidsbevordering (individueel- en op teamniveau), aansluitend bij de ontwikkelingen van passend onderwijs.

Het hieraan tegemoet komen kan ook in samenwerking met externe partners vorm krijgen, waarin afstemming wordt gezocht in rol en verantwoordelijkheden. Het SBO werkt respectvol en op gelijkwaardige wijze handelingsgericht, samen met alle partners die betrokken zijn bij het onderwijs aan de kinderen binnen het samenwerkingsverband, zij het intern of extern.

Binnen het SBO constateren we dat kinderen extra veel moeite hebben met planning, organisatie, timemanagement, werkgeheugen en metacognitie. Het SBO is er dan ook, mede in het kader van opbrengstgericht werken, sterk op gericht deze executieve functies te optimaliseren bij kinderen.

Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind, scholen voor het onderwijs. Daarbij zijn zij beiden gericht op hetzelfde doel: kinderen maximale kansen op maat bieden binnen de mogelijkheden. Onderwijs en opvoeding zijn zo nauw met elkaar verbonden dat scholen en ouders als partners moeten optrekken om deze gezamenlijke doelstelling te bereiken. De rol van ouders en de school bij opvoeding en onderwijs is niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Partnerschap en heldere communicatie over rollen en verantwoordelijkheden bij onderwijs en ondersteuning helpen om vroegtijdig problemen in onderwijs en opvoeding te signaleren en daar met een passende interventie op te reageren. Het is uiteindelijk de school die over de aard van de onderwijsinterventie beslist en dit in overleg met ouders vastlegt.

Geraadpleegde bronnen

Bron, J. (2006). *Een basis voor burgerschap, een inhoudelijke verkenning voor het funderend onderwijs*. Enschede, SLO.

Inspectie van het Onderwijs (2006). *Toezicht op Burgerschap en Integratie*. Utrecht, Inspectie van het Onderwijs.

Tonnaer, M. (2006). *Een kijk op burgerschap*. Focus-SOO.

Pameijer, N., Beukering, T. van & Lange, S. de (2009). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag. Leuven: Acco.

Förrer, M., Jansen L., Kenter, B. (2004). *Coöperatief leren voor alle leerlingen*. Amersfoort, CPS.